ב״ה

תיאור המדגם השני
של גדולי חכמי התורה

מאת דורון ויצטום

המדגם השני הוא קבוצה של זוגות ביטויים מן הסוג שבמדגם הראשון. האישים שנכללו במדגם זה נבחרו מאותה האנציקלופדיה, והפעם היו אלה האישים שהערך המתאר אותם הוא בן 1.5-3 טורים, הכולל גם מידע על תאריך הלידה ו/או הפטירה (יום וחודש). כך נוצרה רשימה של 32 אישים המוצגת בטבלה 1.

טבלה 1: האישים הכלולים במדגם השני

	עמוד	שם	תאריך לידה/פטירה
1	כ״א עמ׳ 61	ר׳ אברהם בר׳ יצחק אב בית דין מנרבונא	נפ׳: כ׳ חשון
2	כ״א עמ׳ 63	ר׳ אברהם יצחקי	נפ׳: י״ג סיון
3	כ״א עמ׳ 68	ר׳ אברהם המלאך	נפ׳: י״ב תשרי
4	כ״א עמ׳ 81	ר׳ אברהם סבע	נפ׳: ט׳ תשרי [1]
5	כ״א עמ׳ 123	ר׳ אהרן מקרלין	נפ׳: י״ט ניסן
6	כ״א עמ׳ 181	ר׳ אליעזר אשכנזי	נפ׳: כ״ב כסלו
7	כ״ב עמ׳ 345	ר׳ דוד אופנהים	נפ׳: ז׳ תשרי
8	כ״ב עמ׳ 402	ר׳ דוד הנגיד	נו׳: כ״ד טבת [2]
9	כ״ב עמ׳ 404	ר׳ דוד ניטו	נפ׳: כ״ח טבת [3]
10	כ״ב עמ׳ 486	ר׳ חיים אבואלעפיה	נפ׳: ו׳ ניסן [4]
11	כ״ב עמ׳ 493	ר׳ חיים בנבנשת	נפ׳: י״ט אלול
12	כ״ב עמ׳ 518	ר׳ חיים כפוסי	נפ׳: י״ב שבט
13	כ״ב עמ׳ 535	ר׳ חיים שבתי	נפ׳: י״ג ניסן
14	כ״ב עמ׳ 579	ר׳ יאיר חיים בכרך	נפ׳: א׳ טבת
15	כ״ב עמ׳ 631	ר׳ יהודה חסיד	נפ׳: ה׳ חשון [5]
16	כ״ג עמ׳ 677	ר׳ יהודה עיאש	נפ׳: א׳ תשרי
17	כ״ג עמ׳ 699	ר׳ יהוסף הנגיד	נפ׳: ט׳ טבת
18	כ״ג עמ׳ 707	ר׳ יהושע מקרקא	נפ׳: כ״ז אב
19	כ״ג עמ׳ 770	רבנו יוסף מטראני	נו׳: כ״ד תשרי [6] נפ׳: י״ד תמוז
20	כ״ג עמ׳ 824	ר׳ יוסף תאומים	נפ׳: ד׳ איר
21	כ״ג עמ׳ 855	ר׳ יעקב בירב	נפ׳: ל׳ ניסן
22	כ״ג עמ׳ 859	רבנו (ישראל) יעקב חאגיז	נו׳: כ״ו שבט
23	כ״ג עמ׳ 872	ר׳ יעקב מולין	נפ׳: כ״ב אלול [7]
24	כ״ג עמ׳ 875	ר׳ יעקב עמדין	נפ׳: ל׳ ניסן
25	כ״ג עמ׳ 918	ר׳ יצחק הורוויץ	נפ׳: ו׳ איר [8]
26	כ״ד עמ׳ 1058	ר׳ מנחם מענדל קרוכמל	נפ׳: ב׳ שבט
27	כ״ד עמ׳ 1087	ר׳ משה זכות	נפ׳: ט״ז תשרי
28	כ״ד עמ׳ 1124	ר׳ משה מרגלית	נפ׳: י״ב טבת
29	כ״ד עמ׳ 1199	ר׳ עזריה פיגו	נפ׳: א׳ אדר א׳
30	כ״ד עמ׳ 1200	ר׳ עמנואל חי ריקי	נפ׳: א׳ אדר
31	כ״ד עמ׳ 1254	ר׳ שלום שרעבי	נפ׳: י׳ שבט
32	כ״ד עמ׳ 1302	ר׳ שלמה בר׳ משה מחלמא	נפ׳: כ״א תמוז [9]

גם הפעם הכין פרופסור הבלין, באופן אפריורי, את רשימת השמות והכינויים (לפי אותם כללים), והיא מוצגת בטבלה 2.

טבלה 2: שמות וכינויים לאישים במדגם השני

	רבי...	שם משפחה	שם מלא	כינוי מקובל	כינוי ע״ש יצירתו התורנית
1	רבי אברהם			ראב״י, הראב״י הרב אב בית דין, הרב אב״ד, ראב״ד, הראב״ד	האשכול, בעל האשכול
2	רבי אברהם	יצחקי	אברהם יצחקי		זרע אברהם, בעל זרע אברהם
3	רבי אברהם			המלאך	חסד לאברהם, בעל חסד לאברהם
4	רבי אברהם	סבע	אברהם סבע		צרור המר, בעל צרור המר
5	רבי אהרן			אהרן הגדול מקרלין	
6	רבי אליעזר		אליעזר אשכנזי		מעשי השם, בעל מעשי השם, מעשי י/ה/ו/ה, בעל מעשי י/ה/ו/ה
7	רבי דוד	אופנהים	דוד אופנהים	הרד״א, מהר״ד אופנהים	
8	רבי דוד			דוד הנגיד	
9	רבי דוד	ניטו	דוד ניטו		הכוזרי השני, בעל הכוזרי השני
10	רבי חיים	אבואלעפיה	חיים אבואלעפיה		
11	רבי חיים	בנבנשת	חיים בנבנשת		כנסת הגדולה, בעל כנסת הגדולה
12	רבי חיים	כפוסי	חיים כפוסי	בעל נס, בעל הנס	
13	רבי חיים	שבתי	חיים שבתי	מהרח״ש, המהרח״ש	
14	רבי יאיר חיים	בכרך	יאיר חיים בכרך		חות יאיר, בעל חות יאיר
15	רבי יהודה			יהודה חסיד, יהודה החסיד	
16	רבי יהודה	עיאש	יהודה עיאש	מהר״י עיאש	
17	רבי יהוסף			יהוסף הנגיד	
18	רבי יהושע				מגני שלמה, בעל מגני שלמה
19	רבי יוסף	טרני, מטרני, טראני, מטראני,	יוסף טרני, יוסף מטרני, יוסף טראני, יוסף מטראני,	מהרי״ט, המהרי״ט, מהרימ״ט, המהרימ״ט,	
20	רבי יוסף	תאומים	יוסף תאומים		פרי מגדים, בעל פרי מגדים
21	רבי יעקב	בירב	יעקב בירב	מהר״י בירב, הריב״ר	
22	רבי ישראל יעקב	חאגיז	ישראל יעקב חאגיז		הלק״ט, בעל הלק״ט
23	רבי יעקב	מולין	יעקב סג״ל יעקב הלוי, יעקב מולין	מהר״י סג״ל, מהר״י הלוי, מהר״י מולין, מהרי״ל, המהרי״ל	
24	רבי יעקב ישראל	עמדן, עמדין	יעקב ישראל עמדן, יעקב ישראל עמדין	היעב״ץ, הריעב״ץ, הר״י עמדן, הר״י עמדין	
25	רבי יצחק	הורוויץ	יצחק הלוי, יצחק הלוי איש הורוויץ	רבי איצקל המבורגר	

רבי...	שם משפחה	שם מלא	כינוי מקובל	כינוי ע״ש יצירתו התורנית
26 רבי מנחם	קרוכמל	מנחם מענדל קרוכמל	רבי מענדל	צמח צדק, בעל צמח צדק
27 רבי משה	זכות, זכותא, זכותו	משה זכות, משה זכותא, משה זכותו	מהר״ם זכות, הרמ״ז, מהרמ״ז המהרמ״ז	מזל״ן, המזל״ן, קול הרמ״ז, בעל קול הרמ״ז
28 רבי משה	מרגלית	משה מרגלית		פני משה, בעל פני משה
29 רבי עזריה	פיגו	עזריה פיגו		גדולי תרומה, בעל גדולי תרומה
30 רבי עמנואל חי רפאל	ריקי	עמנואל חי רפאל ריקי	א״ח הע״ר	משנת חסידים, בעל משנת חסידים, ישר לבב, בעל ישר לבב
31 רבי שלום	מזרחי	שלום מזרחי	שרעבי, שר שלום, הרש״ש, מהרש״ש, המהרש״ש	שמ״ש, השמ״ש
32 רבי שלמה		שלמה מחלמא, שלמה מחעלמא		מרכבת המשנה, בעל מרכבת המשנה

טבלה 3 מציגה בצורה מקוצרת את המדגם השני של גדולי חכמי התורה:

טבלה 3: הצגה מקוצרת למדגם השני

	שם	התאריך
1	רבי אברהם, הראב״י, הרב אב״ד, הראב״ד, האשכול	כ׳ חשון, בכ׳ חשון, כ׳ בחשון
2	רבי אברהם, יצחקי, זרע אברהם	י״ג סיון, בי״ג סיון, י״ג בסיון
3	רבי אברהם, המלאך	י״ב תשרי, בי״ב תשרי, י״ב בתשרי
4	רבי אברהם, אברהם סבע, צרור המר	
5	רבי אהרן	י״ט ניסן, בי״ט ניסן, י״ט בניסן
6	מעשי השם, מעשי י/ה/ו/ה	כ״ב כסלו, בכ״ב כסלו, כ״ב בכסלו
7	רבי דוד, אופנהים	ז׳ תשרי, בז׳ תשרי, ז׳ בתשרי
8	רבי דוד, דוד הנגיד	
9	רבי דוד, דוד ניטו	כ״ח טבת, בכ״ח טבת, כ״ח בטבת
10	רבי חיים	ו׳ ניסן, בו׳ ניסן, ו׳ בניסן
11	רבי חיים, בנבנשת	י״ט אלול, בי״ט אלול, י״ט באלול
12	רבי חיים, כפוסי, בעל נס, בעל הנס	י״ב שבט, בי״ב שבט, י״ב בשבט
13	רבי חיים, חיים שבתי, מהרח״ש, המהרח״ש	י״ג ניסן, בי״ג ניסן, י״ג בניסן
14	חות יאיר	בא׳ טבת, א׳ בטבת
15	רבי יהודה	ה׳ חשון, בה׳ חשון, ה׳ בחשון
16	רבי יהודה, מהר״י עיאש	א׳ תשרי, בא׳ תשרי, א׳ בתשרי
17	רבי יהוסף	בט׳ טבת, ט׳ בטבת
18	רבי יהושע, מגני שלמה	בכ״ז אב, כ״ז באב
19	רבי יוסף, יוסף טרני, מטרני, טראני, מטראני, מהרי״ט, המהרי״ט, מהרימ״ט, המהרימ״ט	י״ד תמוז, בי״ד תמוז, י״ד בתמוז
20	רבי יוסף, תאומים, פרי מגדים	בד׳ איר, ד׳ באיר
21	רבי יעקב, יעקב בירב, מהר״י בירב, הריב״ר	ל׳ ניסן, בל׳ ניסן, ל׳ בניסן
22	חאגיז, בעל הלק״ט	כ״ו שבט, בכ״ו שבט, כ״ו בשבט
23	רבי יעקב, מולין, יעקב סג״ל, יעקב הלוי, מהר״י סג״ל, מהר״י הלוי, מהרי״ל, המהרי״ל	כ״ב אלול, בכ״ב אלול, כ״ב באלול
24	עמדין, היעב״ץ, הריעב״ץ, הר״י עמדן, הר״י עמדין	ל׳ ניסן, בל׳ ניסן, ל׳ בניסן
25	רבי יצחק, הורוויץ, יצחק הלוי	בו׳ איר, ו׳ באיר
26	רבי מנחם, קרוכמל, רבי מענדל, צמח צדק	בב׳ שבט
27	רבי משה, זכותא, זכותו, משה זכות, משה זכותא, משה זכותו, מהר״ם זכות, מהרמ״ז, המהרמ״ז, המזל״ן, קול הרמ״ז	ט״ז תשרי, בט״ז תשרי, ט״ז בתשרי י/ו תשרי, בי/ו תשרי, י/ו בתשרי
28	רבי משה, מרגלית, פני משה	י״ב טבת, בי״ב טבת, י״ב בטבת
29	רבי עזריה	א׳ אדר א׳, בא׳ אדר א׳, א׳ באדר א׳
30	א״ח הע״ר, ישר לבב	בא׳ אדר, א׳ באדר
31	רבי שלום, מזרחי, שרעבי, שר שלום, מהרש״ש, המהרש״ש	בי׳ שבט, י׳ בשבט
32	רבי שלמה	כ״א תמוז, בכ״א תמוז, כ״א בתמוז

מקורות והערות:

1. תאריך זה מצוין באנצ' כספור אגדה. לא השתמשנו בתאריכים מסופקים.
2. מצוין באנצ' שתאריך זה משוער, לכן לא השתמשנו בו. גם לגבי תאריך הפטירה קיים ספק: האם הוא ל' אב או א' אלול.
3. התאריך הנקוב באנצ' הוא כ"ה טבת. זו טעות, ראה: ר' ד' ניטו, כוזרי שני או מטה דן, עם ביוגרפיה של המחבר ע"י ד"ר ס. רות, ירושלים, התשי"ח, עמ' 275.
4. התאריך הנקוב באנצ' הוא ט"ז ניסן. זו טעות, ראה: ע' אבישר, ספר טבריה, ירושלים, 1973, עמ' 264.
5. באנצ' מצוין התאריך ו' חשון. זו טעות, ראה: ר' גדליה מסימיאטיץ (תלמידו של ר' יהודה חסיד), שאלו שלום ירושלים, נדפס בתוך: א' יערי, מסעות ארץ-ישראל, רמת גן, 1976.
6. תאריך זה נקוב באנצ', אך לפי עדות בנו של המהרי"ט בהקדמתו לכתבי אביו (ר' י' מטראני, שו"ת מהרי"ט, למברג, התרכ"א) הוא בלתי אפשרי. התאריך הנכון אינו ידוע.
7. התאריך המצוין באנצ' הוא כ"א אלול. זו טעות, ראה:

D. Kaufmann, "Der Grabstein des R. Jacob b. Moses ha-levi (מהרי"ל) in Worms", Monatsschrif fur Geschichte und Wissenschaft des Judentums, 42 (1898).

8. באנצ' נקוב התאריך י' איר. זו טעות, ראה:

E. Duckesz, Iwoh Lemoschaw (אוה למושב), enthaltend Biographien und Grabstein-Inschriften der rabbiner der drei Gemeinden Altona, Hamburg und Wandsbeck, J. Fischer, Krakau, 1903, pp. 53-59.

9. התאריך המצוין באנצ' הוא כ"ז תמוז. זו טעות, ראה: ר' שלמה ב"ר משה (מחלמא), מרכבת המשנה, הקדמת המגיה לח"ב וח"ג, שאלוניקי, התקמ"ב.